

R E T T E G É S .

Irta: Szakáts László.

*«Ma éjszaka soká olvastam egymagamban
Éjjélt ütött s akkor egyszerre megriadtam.
Már nem tudom, mitől, de félt egész valóm.
Lihegve hallgattam, hogy az éjjéli csöndben
Titokban megtörtént valami borzalom . . .»*

Maupassant.

1.

A KEZE alig láthatóan remegett, mikor a papírkapszula tartalmát behullatta a félpohár vízbe. A fehér, tapadós por, mint valami finom fővény, végigterült a víz felszínén, aztán a párányi szemcsék imbolygó örvényléssel merültek a mélybe, hogy végül is eltűnjenek abban a viharzó kavargásban, melyet a türelmetlen teáskanál idézett fel. Szeme követte a méreg oldódásának minden mozanatát. S ekkor már érezte a mák fanyarul édeskés s gyűlöletesen émelyítő illatát is. Egész testén borzongás didergett végig: valami ellenkezés és tiltakozó undor. De csak egy pillanatig. S ideges ujjai már átölelték a pohár karcsú nyakát, hogy hunyt szemmel, egyetlen hõrpintéssel magába szívja a kesernyés italt.

Riadtan, felkavart lélekkel hagyta ott az asztalt. A tárt ablakhoz lépett. Szinte odamenekült a beömlő éjszakához, melynek hűvös kékjében mélyen, mintha roppant égitestként az úrben lebegne valószínűtlenül, a Place de l'Etoile gázlámpás sugárzása hunyorgott és fénylett. A Bois felől halk és titokteljes suttogással egyre üzentek a fák a város kőbezárt lelkének. Lenn a ház előtt a tompa grániton álmos bérkocsi csörömpölt.

Sokáig nem moccant. Ott támaszkodott fájó könyökkel és zsi-badt karokkal és bámulta az éjszaka sötétjét, mely úgy rengett és hullámozott a házakon, mint Atlantisz felett az áthatolhatatlan óceán. Mi minden él, nyüzsög, zsi-bong, kavargó és viharzik e tengerben! — tündött. És a tudatába, mely idegrendszerre minden rezdülését pontosan követte, most valami furcsa és nyugalmas melegség érzése kezdett felszivárogni. S ez a finom és csodálatos hőség szétömlött egész testén, a bőrén, a gerincén, az izmain; rejtelmes ital ízéért felhatolt a torkába és az agyáig, mely ebben a könnyű és józan mámorban az értelem tiszta fényével érzékelt, kapcsolt és következtetett. Nem kellett megállapítania: jólesőn érezte, a keze nem remeg többé s nyomasztó fáradsága úgy tovaillant, mintha pihentető álom fujta volna el . . . Igen, élet a vizek örvénylő mélységeiben! Ha Lesage ördöge látóvá tenné a szemét s egy pillanatra feltáruhá mindama szépség

és fürtelem, ami e körengeteg falai mögé rejtőzik! Szerelem, csók, esküvés, születés, pénzcsergés . . .

Halálhörgés!

Megfordult. A viharzó szélnél sebesebben perdült a sarkán s riadt tekintete az ajtóra tapadt. Persze, nem zárta be. De . . . nem baj. Ostobaság! Már elmúlt.

És mosolygott.

Igen, csak mosolyogni most! Mosolyogni vagy fütyörészni, könnyedén! Igy. És . . .

Meglóbálta súlyos karjait. Ha valaki . . .

De nem, nem!

Azért sem fordítja el a kulcsot! Ha valakinek éppen ez az örült ötlete támadna: tessék!

Ő nem fél.

A gyertyaláng vergődött, mint egy rabulejtett lepke; a könnyű függönyök remegtek.

Az asztalon kitergetett könyvek, kéziratok és elszórt jegyzetek lapjain sárga fények és sápadt árnyak üzték egymást lankadatlan, lehelletlenge suhanással.

A szobán ellangyosodott a megszokott dolgok baráti melege s a régi bútorokon szétterpeszkedett a munkás órák csendje.

Igen, folytatni kellene . . .

Ment az asztala felé. Óvatosan lépdelt, irtózva minden nesztől, padlóreccsenéstől. A karosszéket arrébb csúsztatta s puhán elhelyezkedett. Elmúlt emberek élete forrongott az agyában, fájdalmas vajúdással, új életre kívánczóan. Breton parasztok, vaskos menyecskék, porosz sisakok, nyársatnyelt tiszték. És vadászgató vidéki urak, kalandraszomjas nemzetes asszonyok és sziklaarcú normann halászok.

Türelmetlen mozdulatba lendült a keze.

Megint Gömböc bukkant fel az emlékeiből. Gömböc, ez a piroszposzgás kis francia leány, aki úri társaságban, jóféle falatokkal gazdagon megrakodva utazik a szörnyű megszállás területén s aki félelmetes szenvedélyre lobbantja az élet és halál urát, a franciaevő porosz parancsnokot.

Ó! Gömböc nehéz leány: könnyű tőle szabadulni.

A jegyzeteire hajolt, keresgélt.

Már nem törődött többé semmivel. Nem hallott, nem látott semmit.

Nem látta a roppant árnyékot, mely a szoba háttéréből a mennyezet fölé nőtt, ijesztően és feketén, mint egy bibliai óriás. Nem látott semmit: dolgozott.

2.

Az órák úgy röppentek tova, észrevétlenül. Jules Favre nagy munkáját olvasta, a Le gouvernement de la défense nationale-t. Szük-

sége volt erre a műre ; idéznie kellett a mult ama borzalmas hónapjait, mikor a kurta porosz csizma gázolt a kövér francia földben s a sovány francia becsületben. Idéznie kellett a multat, hogy ihletett merítsen belőle — a jelenre. Mert Walter Schnaffs, a szuszogó porosz népfölkelő ekkor már elindult Normandiába, hogy Isten kegyelméből és az író jóvoltából a legszörnyűbb és legmulatságosabb kalandok sorozatába szédüljön.

Egy darabig egész élesen látta ezt az embert. Látta riadt, gyermekien kék szemét, ijedt mosolyát, fájdalmas lábait s a terjedelmes, puha törzset, mely minduntalan kibuggyant az irgalmatlan sötétkék uniformisból. Aztán . . .

Walter Schaffs, a felbűvölt hűsvér-szellem, ellillant megfoghatatlanul.

Bosszúsan és türelmetlenül kapott utána, hogy elcsípje és formába zárja. Formába, amelyből nincs többé menekülése.

De a keze semmibe markolt, erőtlen volt és remegett.

Hátrahanyatlott s valósággal megbújt széke tornyos támlája mögött. És bágyadt ujjai felbotorkáltak a homlokára, melyen most valami mérhetetlen láz parányi hűs verejtécsöppjei harmatoztak.

Mi ez?

Valahol, valahonnan sejtelmes neszek surrantak elő s növekvő zizegésük, zúgó lármájuk betöltötte a szobát, a házat, a várost. Aztán egyszerre megkondult egy titokzatos harang, mintha vést üvöltene és olyan dübörgő erővel, hogy belerengett a föld. S ez a zengő és hatalmas é chang villámcsapásként sistergett végig a gerincén és beleszúrt a szívébe, hogy szinte megbénult. Összeverődő fogai halk morajlással peregetek, mint távoli dobok.

A régi falióra jelzője kongott. Felet ütött. Féltizenkettőt.

Lázás, fájó feje az öklére nehezedett. S nem volt ereje, hogy felálljon és szembeszálljon a közeledő rémmel.

Pedig közeledik. Tudta, hogy közeledik.

Mikor imént az ablaknál időzött, már látta. Látta a fakó árnyékot, amint a járda kövezetén, a falak tövében tovasurrant. Ó! most már egész pontosan emlékszik. Erre jött. S itt a kapunál megállt.

Régi, végtelenül régi ösmerős ! Legkorábban gyermekidején találkozott vele, egyszer, talán egy vad és fojtogatóan forró éjszakán. Átfült párnák között feküdt, zihálva és verejtékesen s nem tudja, mikor, az ébrenlétnak és álomnak valami ködös határán arra riadt, ott áll az ágya mellett, feketén, fenyegetően és valószerűtlenül. Két kéz nyúlt feléje a lobogó köpenyből, két irdatlan és irgalmatlan ragadozó kéz. Irtózó szeme élesen látta a begörbült ujjakon a szörnyű ráncos bőrt s látta közeledő arcát a csuklya fekete keretében. ó ! sohasem felejtí el ezt a zöldesen villódzó félelmetes arcot ! Nem volt benne semmi koponyaszerű s mégis a halálra emlékeztetett. Úgy hasonlított

az élő emberi arcra, mint halotti maszk a modelljére. És időtlen volt, mint a legendák Ahasverusa.

S ez az élettelen-merev arc egyre közelebb jött, egyre nőtt, amint kínlódo gyermekie teste fölé hajolt kutatóan. És közelebb jöttek a kezek, talán hogy érintsék és megállásra kényszerítsék zakatoló szívét. És akkor — lehet, a végső pillanatban — a rémület állati vinnyogása bugyborékkolt fel a torkán,. Ajtó csapódott és a küszöbön ott állt drága anyja, arcán földöntúli fénnel s a kezében világossággal. A jelenés eltűnt. Úgy rebhent tova, mint a denevér, az éjszakák sötét szörnnye-tege, ha felbukkan a nap.

Ó, akkor! . . .

Most már tudja, a túlvilágnak ez a sápadt követe az életére tör. Egyszer mégis csak utóléri s a kemény csontököl lesujt a szívére. Igen, így lesz. Vér buggyan a torkán s egy kurta hörgés. Halálhörgés . . .

Mert azóta már nagyon sokszor botlottak egymásba! Különböző időkben és különböző helyeken meglepetésszerűen lebbent meg előtte a fekete talár. Néptelen sikátorokban átkozott, bűnöket titkoló házak kapujából toppant elő. Egyszer elhagyott lakás ablakában állt s parázsló szeme perzselően tűzött le rá. Máskor templomormon gubbasztott s lomha keselyűként szárnyait bontogatta. Máskor megint baráti társaságban látta, vacsorázás közben, mikor a poharakban vígan gyöngyözött a pezsgő. Úgy szállt el az asztalok mögött, mint imbolygó ködfolt s az ő kezében megállott a pohár s a szájában keserű lett az ital.

És most . . .

Most ismét itt van. Szikkadt múmiakeze a kapukilincsen kotorász. Benyit. Véiglopódzik az üres folyosókon. Nekivág a lépcsőnek.

Kiáltani kellene: segítség!

Kiáltani? Céltalan.

A személyzetet elengedte. A lakás üres.

Ember, szedd össze hát magad! Hiszen — nem gondoltál erre? — ez a valami nincs kívüled és nélküled. Beteg és ingerült idegeid játéka csupán. Látomás, melynek önmagad vagy okozója és alkotója. Hallgattasd el zúgó idegeidet s a kísértet menten összeomlik!

Igen, ezt kell tennie!

Itt a fiókban, apró borítékokban elosztva, a fehér por. Az a gyalázatos, az a jó! És itt az asztalon a pohár. Egyetlen mozdulatra lenne szükséged csupán.

De az a mozdulat . . . jaj!

Lehetetlen.

Nem, nem bír moccanni sem. Olyan, mint a béna. Mindent érez — Istenem! talán százszorosan is —, de képtelen a legcsekélyebb mozdulatra. Csak zsugorodik egyre, kuporogva, vacogó kutyához hasonlóan. És vár. Vár zsidbadtan és éberen, kiszolgáltatva a bizonytalan percnek és az elűzhetetlen rémületnek. Mert ha volna most ereje

megfordulni, csak a szeme sarkából merne az ajtó felé kémlelni, akkor egész bizonyosan . . .

Mert ott van. Ott.

És tökéletesen mindegy, valóság-e vagy látomás. Ha arra fordulna : látná. És ez elég. Elég, hogy a félelem megölje. Vagy — megőrjítsse . . .

Megőrjítsse?

Istenem ! talán már úgyis . . . úgyis . . .

És most egyszerre ez a csend. Miért? Olyan csend, hogy szinte fullaszt. Megdermedtek az utcák. A holt falakon a hold híg festéke csurog. Ájultan hever a város.

Csend, csend, csend !

Csak az óra örök tikk-takkja kalapál, mint egy fáradhatatlan, roppant kalapács. Már nem is hallod, csak az ütését érzed. A homlokon és a szíveden. Minden beléhull valami időtlen és mérhetetlen semmibe.

Csend !

És most . . . egy reccsenés. A padló . . .

Itt van ! Itt ! . . .

Kezei torz védekezéssel kaptak a toroka felé, amelyből most egy haldokló állat nyers üvöltése szakadt fel. Végső erőfeszítéssel megkísérelte, hogy felálljon és . . . Aztán megingott s hatalmas teste tompa zuhanással omlott a szék és az asztal közé.

3.

Mikor az inas hajnal felé bekukkantott a dolgozószobába, Mauissant úr még mindig a szőnyegen feküdt eszméletlenül. Sápadt halántékából vékony vércsík szivárgott. Egészen olyan volt, mint a halott.

De széles mellkasa zihálva süppedt és emelkedett s a szíve lázas ütemben dobogott.

A GYŰLŐLET.

Kemény, mint az ököl, és elszánt, mint a végzet.

Háborog, mint a vér, és fáj, mint a nehéz seb.

Bujkál, mint a lidérc, és rémít, mint az átok.

Néma, mint a halott, izzik, mint a zsarátnok.

Bódító, mint a kék, hogy lázba jön a rest is.

És terjed, mint a hír. És gyilkol, mint a pestis!

Rónay György.